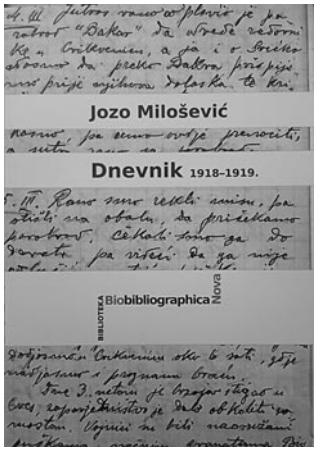

Jozo Milošević, ***Dnevnik 1918–1919.*** Priredio Ivan Armanda. Proslov Filip Hameršak, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža (Biblioteka Biobibliographica Nova, sv. II), 2020.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža u Zagrebu pod uredničkom palicom dr. sc. Filipa Hameršaka pokrenuo je Biblioteku *Biobibliographica Nova*, koja je namijenjena „poglavito objavljivanju za nacionalnu kulturu vrijednih književnih, publicističkih i stručnih djela preminulih hrvatskih autora, osobito onih koja su stjecajem političkih, ali i estetičkih okolnosti ostala u rukopisu i privatnom posjedu, izvan dohvata mjerodavnih baštinskih ustanova (arhiva, knjižnica i muzeja)". Nakon što je 2020. godine objavljen njezin prvi svezak, koji su priredili Marko Vukičević i Filip Hameršak, a riječ je o *Ratnim sjećanjima 1914.–1918.* Antuna Šolca (1893. – 1974.), zagrebačkoga poduzetnika iz poznate tiskarske obitelji i sudionika teških borbi austrougarske 100. pješačke pukovnije na Jugozapadnome, odnosno Talijanskome bojištu Prvoga svjetskoga rata, sada je pred nama novi svezak ove Biblioteke, također objavljen iste, 2020. godine.

Riječ je o dosad neobjavljenom dnevniku franjevca konventualca Joze Miloševića (1869. – 1926.), koji je tada bio provincijal Dalmatinske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca. U hrvatskoj kulturnoj povijesti svoje je zaslužno mjesto stekao otkrićem „Šibenske molitve", prvoga na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu zabilježenog pjesničkog izričaja – hvalospjeva Majci Božjoj. U povijesti pak hrvatskoga katoličkog pokreta ostao je zapamćen kao sudionik sastavljanja „Riječke spomenice" 1915. godine, koja je predana papi Benediktu XV.

Dnevnik 1918.–1919. fra Joze Miloševića priredio je dr. sc. Ivan Armanda, viši leksikograf Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Izda-

nje otvara *Proslov* dr. sc. Filipa Hameršaka te uvodna studija priređivača naslovljena „Franjevac konventualac Jozo Milošević (1869.–1926.)“ (str. 9-30). Slijede priređivačke upute te osnovni korpus izdanja *Dnevnik 1918.–1919.* fra Joze Miloševića, koji je opremljen bilješkama i komentarima te imenskim kazalom.

U ovom izdanju objavljeno je sedam knjiga Miloševićeva rukopisnog dnevnika: Knjiga I. [30. X. – 4. XII. 1918.], Knjiga II. [5. XII. 1918. – 3. I. 1919.], Knjiga III. [4. I. – 15. I. 1919.], Knjiga IV. [16. I. – 23. I. 1919.], Knjiga V. [24. I. – 31. I. 1919.], Knjiga VI. [7. II. – 18. II. 1919.] i Knjiga VII. [19. II. – 29. V. 1919.].

O kakvim je zapisima zapravo riječ, pokazat ćemo kroz nekoliko ulomaka iz 1919. godine:

2. IV. Sinoć [sam] odputovao iz Zagreba za Crikvenicu, gdje sam prispio danas na 5 sati poslie podne. Ovdje sam našao don Jerka Grškovića, kojeg su u Vrbniku lovili Talijani, ali mu je uspjelo lutajuć neko vrieme po otoku pobjeći u svoju slobodnu domovinu.

5. IV. Danas je stigla viest, da su talijanske vlasti deportirale biskupa Mahnića. Nije čudo. Bilo je očekivati. Čudo je samo da je talijansko redarstvo stavilo ruke na stara i bolestna biskupa. Što će reći sve ovo? Nitko ne zna s kojih pretenzija polaze ovi varvari, koji tako dostojno sliede njemačke metode, pače ih i nadkriljuju. Jer dok su Niemci počinjali grozote u ratu, ovi pokazuju svoje divljaštvo u priznanju [tj. miru]. Proti slabim, nemoćnim, golorukim gradjanima najveći su junaci Talijani. Uprav bahati junaci. Misle li oni anektirati otoke? Ili ih napustiti? U slučaju aneksije valjda misle prije očistiti pogibeljne osobe, ili zbilja boje se, ako se otoci pripoje Jugoslaviji, da će oni narod vratiti šilo za ognjilo. Dosta je čuti, a stalno se ništa nezna. O Mahnićevoj deportaciji samo je glas došao i nadamo se primiti brzo točnijih viesti!

Ili (također za 1919. godinu):

9. IV. Došle su viesti o deportaciji Mahnića. Javio mu je otrag više dana zapovjednik Krka Tür, da će biti interniran. Biskup je prosvjedovao, jer da je bolestan, pa ne može na put. Njegov osobni liečnik [Vladimir) Stanek dao je izjavu u tom smislu. Zapovjednik nije bio zadovoljan, nego je poslao, da fakat konstatiraju drugi civilni ali talijanski liečnici, i jedan vojnički liečnik. Ovaj je izjavio da je biskup zdrav, a onaj da je zbilja bolestan, ali da ga se ipak bez posljedica može prenieti. Kad je biskup doznao da ima svakako poći, zamoli da ga se pušti

u Senj i da se dozvoli da ga prati Dr. Stanek i ispovjednik mu o. [Ignacije] Radić. Nakon dugog oklivanja pristane Tür. I uputiše se prema Senju, ali kad su bili kod Baške zapovjednik torpedače dodje k biskupu, i pokaže mu bežični brzojav, koji da je tobože onaj čas primio, u komu zapovjedništvo naredjuje da imaju odmah okrenuti prema Jakinu. Prosvjedi biskupovi niesu uzeti u obzir, i torpedača odplovi ružnim vremenom u Jakin. Ovdje svu trojicu odvedoše u vojnički kasin. Biskup nije medjutim nikakve hrane uzeo. Samo je zamolio da ga pušte k jakinskom biskupu. Nakon dugog očekivanja odvedoše ga u automobilu. Kasnije su Radić i Stanek htjeli vidjeti biskupa, ali ga u Jakinu nije bilo više. Rekoše im da je otišao u Rim. Pratioci biskupovi odvedeni su u neki hotel, odakle ne mogoše izaći, dok im ne javiše da dodju na torpedaču, a ova ih povrati u Krk. Ovo postupanje varvara ispod svake je kritike. Biskup je u istinu bolestan i od više godina. Odavna reži na njega okupatorna oblast, pa je čekala moment, da ga se rieši. Puno više od biskupa Mahnića pokazao je zube sili [Désiré] Mercier u Belgiji, ipak Niemci ga pustiše u miru. Sada Talijani ih u tom nadkriliše. Fecerunt Barberini quod non fecerunt barbari. [Učiniše Barberini, što nisu učinili barbari.]

10. IV. Glas je došao da je odveden tajnik biskupa Mahnića preč. Mate Polonijo. Bjegunci pripoviedaju da su Talijani na Krku iskrcali do preko dvie hiljade vojnika, donieli topova i strojnih pušaka, da kopaju šančeve i rastežu žice.

Prema riječima priređivača *Dnevnika*, fra Jozo Milošević sve je to pisao iz dana u dan, opisujući događaje kojima je i sam svjedočio. Stoga je riječ o neposrednom i živom svjedočanstvu o događajima koji obuhvaćaju 1918. i 1919. godinu, pa tako i za povijest Krčke biskupije.

Ovo izdanje, odnosno *Dnevnik 1918–1919*. fra Joze Miloševića, vrijedno je povijesno svjedočanstvo. U samostanu u Cresu tada su zajedno živjeli hrvatski i talijanski franjevci konventualci, a Dalmatinska i Padovanska provincija funkcionirale su kao jedna cjelina. Riječ je o dokumentu vremena, s određenom literarnom vrijednošću, koji svjedoči o turbulentnom razdoblju talijanske okupacije otoka Cresa nakon Prvoga svjetskog rata. To je, između ostaloga, za posljedicu imalo progon franjevaca konventualaca hrvatskoga podrijetla s cresko-lošinjskoga arhipelaga, koji će potom svoj novi dom pronaći u Zagrebu, gdje će podići samostan Svetoga Duha. On će pak postati sjedište i središte Provincije konventualnih franjevaca u Hrvatskoj.

Tomislav GALOVIĆ